

Марко Перовић
дипл. правник

ИСПЛАТА НЕДУГОВАНОГ КАО ИЗВОР ОБЛИГАЦИЈА

РЕЗИМЕ

У овом раду аутор се најпре задржао на општим појмовима извора облигација, а затим садржину рада посветио питању правно неоснованог обogaћења (*condictio sine causa*) као једном од извора облигација. У оквиру овог питања анализирао је исплату недугованог (*condictio indebiti*) као најважнијег облика стицања без основа из кога се рађа обавеза на страни обogaћеног дужника да изврши повраћај примљеног без основа у корист повериоца који је у заблуди извршио предају неке имовинске вредности. Овај традиционални извор облигација, наш Закон о облигационим односима формулише на следећи начин: кад је неки део имовине једног лица прешао на било који начин у имовину неког другог лица, а тај прелаз нема свој основ у неком правном послу или закону, стицалац је дужан да га врати, а кад то није могуће, он је дужан да накнади вредност постигнутих користи. Аутор је даље анализирао услове који треба да се стекну да би дошло до обавезе повраћаја датог. Први услов се односи на сам факат исплате недугованог, а други услов – потребно је доказати да је исплатилац био у заблуди о дугу, односно да је веровао да његов дуг заиста постоји, иако у стварности не постоји, или је био у заблуди о предмету и величини дуга или личности повериоца (*error in persona*), као и када је био принуђен да изврши исплату. Аутор је посебну пажњу посветио бројним случајевима који су слични исплати недугованог, али они то ипак нису јер повериоцу не дају право на повраћај датог, као што су нпр. исплата дуга пре рока, исплата облигације код које је наступила застарелост, исплата у случају да је исплатилац задржао право да тражи враћање. На крају, аутор указује на околност да код ове установе треба уложити нарочиту пажњу, не само у правној теорији него и у пракси, у смислу разликовања исплате недугованог као извора облигација од сличних случајева када они стварају друге

облигационе односе, а не у смислу правно неоснованог обogaћења као једног од извора облигација.

Кључне речи: облигација, дуг, исплата, основ, повраћај датог.

Закон о облигационим односима Републике Србије, усвајајући традиционалне изворе облигација, предвидео је да облигациони односи настају из уговора, проузроковања штете, стицања без основа, пословодства без налога, једностране изјаве воље и других законом утврђених чињеница.¹

Са становишта компаративне и домаће правне теорије, класификација извора облигација била је предмет различитих схватања, почев од римског права, све до савременог права.²

Када је у питању исплата недугованог као извор облигација, треба рећи да овај извор облигација улази у шири круг извора који носи општи назив *правно неосновано обogaћење* (*conditio sine causa*), мада се срећу и називи – стицање без основа³, неосновано обogaћење⁴, неоправдано обogaћење⁵, и други слични називи.⁶

¹ Закон о облигационим односима Републике Србије (чл. 1). У том смислу, видети: Закон о облигационим односима Републике Црне Горе од 2008. год. (чл. 1); Закон о обвезним односима Републике Хрватске од 2005. год. (чл. 20), као и Коментар овога Закона: Качер, Радоловић, Слакопер, Загреб, 2006, стр. 38; Облигацијски законик Републике Словеније из 2001. год. (чл. 1), као и Коментар овога закона: Плавшак, Јухарт, Пенса, Крањц, Грилц, Павчник, Доленц, књига I, Љубљана, 2003, стр. 53; за Македонско облигационо право, видети: Галев, Дабовик, Облигационо право, Скопје, 2008, стр. 9.

² За римско право видети: Милошевић, Римско право, Београд, 2005, стр. 9 и 283 и сл.; Стојчевић, Римско приватно право, Београд, 1985, стр. 13 и сл., 181 и сл.; Хорват, Римско право, Загреб, 1977, стр. 207 и сл.; Корочец, Римско право, Љубљана, 2002, стр. 222 и сл.; Станојевић, Римско право, Београд, 1997, стр. 251 и сл.; Даниловић, Станојевић, Текстови из римског права, Београд, 2003, стр. 173 и сл.; Маленица, Римско право, Нови Сад, 1995, стр. 246 и сл.; Богојевић-Глушчевић, Извори за римско облигационо право, Подгорица, 1997, стр. 28 и сл.

³ Закон о облигационим односима Републике Србије (чл. 210).

⁴ Даниловић, Неосновано обogaћење, Енциклопедија имовинског права, том II, Београд, 1978, стр. 397 и сл.

⁵ Радишић, Облигационо право, Општи део, Београд, 2004, стр. 292; Антић, Облигационо право, Београд, 2008, стр. 519, употребљава термин из Закона о облигационим односима – стицање без основа, али додаје и термин *правно неосновано обogaћење* које у потпуности одговара овој установи.

У сваком случају, без обзира на раличитост поменутих назива исплата недугованог (*condictio indebiti*), без сумње, један је од случајева правно неоснованог обogaћења, и то, може се рећи најчешћи случај у односу на друге случајеве правно неоснованог обogaћења.⁷ Ти други случајеви, заједно са исплатом недугованог, имају карактеристична обележја која се састоје у томе, да код овог извора облигација, долази до увећања имовине одређеног лица на рачун умањења имовине другог лица, а то све без правног основа. Лица чија је имовина на овај начин увећана има положај дужника јер је обавезна да врати оно што је без правног основа примила, а лице чија је имовина на овај начин смањена има положај повериоца, јер то лице има право да од дужника захтева повраћај датог без основа.⁸

Овај традиционални извор облигација, наш Закон о облигационим односима формулише на следећи начин: кад је неки део имовине једног лица прешао на било који начин у имовину неког другог лица, а тај прелаз нема свој основа у неком правном послу или у закону, стичалац је дужан да га врати, а кад то није могуће да – накнади вредност постигнутих користи. Обавеза враћања, односно накнаде вредности настаје и кад се нешто прими с обзиром на основ који се није остварио или који је касније отпао.⁹

⁶ Лоза, Облигационо право, Општи део, Сарајево, 1981, стр. 245 и сл.; Мораит, Облигационо право, књ. 2. Бања Лука, 1999, стр. 177 и сл.; Марковић Л., Облигационо право, Београд, 1997, стр. 761 у издању *Класици југословенског права*, Сл. лист СРЈ; Љ. Милошевић, Облигационо право, Београд, 1966, стр. 154 и сл.; С. Јакшић, Облигационо право, Сарајево, 1962, стр. 318 и сл.; Ђорђевић и Станковић, Облигационо право, Београд, 1986, стр. 489 и сл.; Д. Аранђеловић, О неправедном обogaћењу, Архив за правне и друштвене науке, Београд, 1925, бр. 5 и 6 (репринт у Архиву поводом стогодишњице изласка овог часописа, Београд, 2006, бр. 1-2, стр. 1 и сл.; В. Благојевић, Неколико напомена по питању неправедног обogaћења, Правосуђе, бр. 1 и 2, 1938; Б. Познић, О неправедном обogaћењу, Правна мисао, 1939, стр. 106-122.

⁷ Ромац, Рјечник римског права, Загреб, 1983, стр. 71, где се, између осталог, каже: *condictio indebiti* је тужба за враћање оног што је у извињавајућој заблуди плаћено као дуг, премда дуг није постојао, чак ни као *obligatio naturalis*. *Condictio indebiti* не може се употребити ако онај који плаћа зна да дуга нема, јер се узима да је тада учинио поклон. Ако прималац зна да дуг не постоји, он чини *furtum*, па може бити тужен и са *condictio furtiva*, кад одговара строже.

⁸ Даниловић, нав. дело, стр. 397-429; Аранђеловић, нав. дело, стр. 7 и сл.

⁹ Закон о облигационим односима (чл. 210); Скица за законик о облигацијама и уговорима (М. Константиновић) предвиђа: правило је да се нико не може обогатити без основа на туђ рачун. И по томе: кад је неки део имовине једног лица прешао на било који начин у имовину неког другог, а тај прелаз нема свој основ у неком

Као што се види, наш Закон о облигационим односима, углавном пратећи Скицу за законик о облигацијама и уговорима чији је аутор проф. др Михаило Константиновић¹⁰, предвидео је на општи начин правила о стицању без основа, са неким случајевима (с обзиром на основ који се није остварио или који је касније отпао), али није предвидео све, како класичне, тако и савремене случајеве правно неоснованог обogaћења. Додуше, у одбрану овог става може се рећи да је поменути општим правилом (генералном клаузулом) Закон обухватио све посебне случајеве правно неоснованог обogaћења, али, иако је то тачно, можда би, ради обухватности и јасноће питања, било боље да је детаљније регулисао и поједине случајеве овог извора облигација, међу којима сигурно спада и случај исплате недугованог. При томе, нећемо рећи да Закон није имао у виду и исплату недугованог¹¹, али су те одредбе остале у приличној мери уске, тако да се осећа потреба за опширнијим текстом у овој области извора облигација.

У том погледу, већ поменута Скица за законик о облигацијама и уговорима имала је ширу концепцију разрађену под посебним насловима: исплата недугованог; кад је основ доцније отпао или се није остварио; примање исплате туђег потраживања и отуђење туђе ствари; неморалан и незаконит основ.¹²

Ово тим пре јер су поменути случајеви правно неоснованог обogaћења не само познати још из римског права, већ су и данас актуелни, а нарочито исплата недугованог, као и давање, односно примање по неморалном и незаконитом основу.

Тако, када је реч о еволуцији ове установе још од римског права до данас, познати су и правно-теоријски изграђени следећи случајеви: исплата недугованог (*condictio indebiti*), исплата с обзиром на основ који се није остварио (*condictio ob causam futuram*), исплата чији је основ доцније отпао (*condictio ob causam finitam*)¹³, исплата по немо-

---

правном послу или у закону, стицалац је дужан вратити га кад је то могуће, а иначе накнадити вредност постигнутих користи. По истом општем правилу: ко се неосновано користиовао туђим, дужан је накнадити вредност постигнутих користи.

¹⁰ Поменута Скица за законик о облигацијама и уговорима имала је више издања: Правни факултет у Београду (1969); Новинско-издавачка установа Службени лист СРЈ, Београд, 1996; Јавно предузеће Службени лист СЦГ, Београд, 2006.

¹¹ Закон о облигационим односима (чл. 211, 212).

¹² Скица за законик о облигацијама и уговорима (чл. 169-175).

¹³ Ромац, нав. дело, стр. 71, где се објашњава правно неосновано обogaћење у случају када је основ доцније отпао. То је *condictio ob causam finitam*, тј. тужба за враћање

ралном и незаконитом основу (*condictio ob turpem vel iniustam causam*).¹⁴

У овом раду, од свих набројаних случајева, задржаћемо се само на исплати недугованог извору облигација, са свим његовим условима и дејствима, а посебно на различитих случајевима исплате недугованог, као једног од појавних облика правно неоснованог обогаћења.

Претходно, рецимо још и то да теорија облигација у прошлости, још од римског права, није сагласна у погледу правне природе правно неоснованог обогаћења, јер се овај извор често сврставао у квазиуговоре, што по неким ауторима значи да се он предузима без намере да се заснује облигациони однос.¹⁵ Међутим, данас у многим кодификацијама облигационог права, квазиуговор и квазиделикт не добијају посебно место у класификацији извора облигација, већ се сматрају самосталним изворима облигација. То чини, као што смо напред истакли, и наш Закон о облигационим односима према коме настанак облигација произилази не само из уговора и проузроковања штете, већ и из стицања без основа, као и других већ поменутих извора. Али, у сваком случају, то су, *ex lege*, самостални извори облигација, без њиховог укључивања у спорне категорије као што су квазиуговор и квазиделикт. Отуда, у даљем излагању овде ће бити речи само о исплати недугованог као самосталном извору облигација, са свим његовим условима и правним последицама које овај извор производи на широком подручју општих извора облигација.

примљеног кад је чинидба извршена на темељу ваљаног правног основа, који је замишљен као трајан, па тај основ касније отпадне. Најчешћи је случај опозивање поклона због касније незахвалности поклонопримца, али се овом кондикцијом може тражити и враћање капаре након престанка посла због којег је била дата.

¹⁴ *Condictio ob turpem vel iniustam causam* – тужба којом се захтева враћање чинидбе чији је прихват, на страни онога који ју је примио, био противан моралу, односно добрим обичајима (*turpis causa*) или правном поретку (*iniusta causa*). *Turpis causa* постоји нпр. у случају када неко другоме плати да тај не би учинио кривично дело, а *iniusta causa* када нпр. неко наплати противзаконите камате. Ова се кондикција не може употребити ако је недозвољено само давање, а ни онда када неморални, односно противправни мотиви постоје на обе стране (нпр. подмићивање судије, плаћање да се учини кривично дело и сл.). Ромац, нав. дело, стр. 71; видети и: Милошевић, нав. дело, стр. 357; Станојевић, нав. дело, стр. 311; Стојчевић, нав. дело, стр. 303.

¹⁵ Л. Марковић, *Облигационо право у издању Класици југословенског права*, Сл. лист СРЈ, Београд, 1997, стр. 761-798.

Да би дошло до исплате недугованог потребно је да се испуне одређени услови: прво, да је исплаћено недуговано, што, као ћемо видети, тај акт се може испољити на различите начине (тзв. случајеви исплате недугованог), јер поред тога, постоје и случајеви који су слични исплати недугованом, али који не дају право на повраћај датог и подизање тужбе по овом основу (*condictio indebiti*); и друго, за исплату недугованог потребно је доказати да је исплатилац био у заблуди о дугу, односно да је веровао да његов дуг заиста постоји иако у стварности не постоји, односно да је био у извињавајућој заблуди о постојању дуга, предмету и величини дуга, личности повериоца, као и када је био принуђен да изврши исплату. Треба рећи још и то да се у овом контексту под исплатом у ствари подразумева испуњење неке облигације, не само новчане већ и неновчане.

Када је реч о првом услову, треба нагласити да је у питању непостојећи дуг, дакле онај који уопште није пуноважно настао или који је постојао, али је из неког законом предвиђеног разлога престао да постоји (нпр. испуњењем, компензацијом, новацијом). Под испуњењем, као што је већ наглашено, треба разумети не само исплату новца, већ и предају неке ствари или извршење одређене радње (*dare, facere*). Извесни аутори ће рећи да је у питању исплата привидног дуга.¹⁶ У сваком случају, овај први услов претпоставља исплату недугованог, што се може испољити у више праваца.

Тако, овај услов је испуњен ако неко исплати стварно постојећи, али туђи дуг, верујући да исплаћује сопствени дуг. У питању је погрешна представа у погледу стварности дужника. Међутим, када исплатилац зна да исплаћује туђи дуг онда он не може захтевати повраћај датог. То је фактичко питање које суд цени на бази утврђеног чињеничног стања. Разуме се да у горњој претпоставци, под одређеним условима, исплатилац може захтевати од стварног дужника све оно чиме је исплатио његов дуг. Под одређеним условима ово би био случај персоналне суброгације, односно право регреса у односу на стварног дужника. При томе, треба имати у виду савесност исплатиоца и стварног дужника као релевантне околности за разрешење овог правног односа. У сваком случају, треба имати у виду основно правило у овој области, према коме, ко верујући да је дужан, плати оно што није био дужан, има право захтевати да му се исплаћено врати.¹⁷

¹⁶ Радишић, нав. дело, стр. 296.

¹⁷ Скица за законик о облигацијама и уговорима (чл. 169).

Исплата недугованог постоји и у случају двосруке исплате дуга, према правилу, ко је исти платио два пута, па макар једном и по основу извршне исправе, има право тражити враћање по општим правилима о правно неоснованом обогаћењу.¹⁸

Надаље, исплата недугованог постоји и у случају заблуде о личности повериоца. Дакле, овде, за разлику од горњег случаја, одређени дуг пуноважно постоји, али дужник тај дуг исплаћује неком другом лицу а не стварном повериоцу, верујући да је дуг исплатио правом повериоцу.

Код овог услова ствар се компликује у случају цесије. Наиме, за пренос потраживања путем цесије (уговорно уступање тражбине) није потребан пристанак дужника, али је уступилац дужан обавестити дужника о извршеном уступању. Испуњење извршено уступиоцу пре обавештења о уступању пуноважно је и ослобађа дужника обавезе, али само ако није знао за уступање, иначе обавеза остаје и он је дужан да је испуни пријемнику. Ако је поверилац уступио исто потраживање разним лицима, потраживање припада пријемнику о коме је уступилац прво обавестио дужника, односно који се први јавио дужнику.¹⁹

За разлику од заблуда од личности повериоца (*error in persona*), о чему је до сада било речи, исплата недугованог постоји и у случају заблуде о предмету дуговања (*error in corpore*). Наиме, када дужник преда повериоцу неку другу, а не дуговану ствар, он има право на повраћај предате ствари, а уколико је извршио неку другу радњу а не дуговану радњу (*dare, facere*), он има право да захтева исплату у новцу сразмерно вредности учињене радње, и то у смислу текуће, односно разумне цене у месту исплате.

Када дужник исплати дуг који постоји под одложним условом, онда исплата недугованог зависи од наступања одложног услова као будуће неизвесне околности. Ово стога што дуг под одложним условом настаје потпуно наступањем услова, па уколико је исплатилац извршио исплату пре наступања услова, онда то значи да је исплатио недуговано, јер уговор није наступио. Разуме се, уколико је исплата извршена пошто је одложни услов наступио не ради се о исплати недугованог јер је исплаћен постојећи дуг. Дакле, дужник има право

---

¹⁸ Коментар Закона о облигационим односима, Савремена администрација, Београд, 1995, стр. 481.

¹⁹ Закон о облигационим односима (чл. 438 и 439); Коментар Закона о облигационим односима, Савремена администрација, Београд, 1995, стр. 839.

захтевати повраћај само ако је исплатио условни дуг пре испуњења услова, изузев ако се услов испунио у међувремену.²⁰

У случају компензације, уколико једна страна не зна да је наступила законска компензација њихових узајамних тражбина, па свој дуг исплати повериоцу, онда она има право на повраћај датог у висини угашене тражбине путем компензације.

Другим речима, када дужник постане поверилац свога повериоца, и то не само под условима компензације, већ уопште, нпр. сједињењем (*confusio*) јер обавеза тада по самој логици ствари не може да постоји кумулацијом права и обавеза у једном лицу пошто облигациони однос увек претпоставља два одређена лица од којих једно лице има позицију повериоца а друго дужника²¹, остављајући овом приликом по страни тзв. уговор са самим собом, што је више фигуративан него ствари облигациони однос.

Постоје и бројни случајеви који су слични исплати недугованог, али они то ипак нису јер повериоцу не дају право на повраћај датог.

Тако, као први случај ове врсте треба поменути исплату пре рока. Наиме, исплата дуга извршена пре рока не даје право захтевати повраћај, нити право на одбијање одговарајућих камата.²² У таквом случају узима се да је дужник платио нешто што је био дужан платити, а његова заблуда у погледу доспелости обавезе не узима се у обзир.

Тако, код продаје са оброчним отплатама цене купац може увек исплатити одједном остатак дужне цене и тај остатак се исплаћује чист, без уговорних камата и без трошкова.²³

Ипак, у случају испуњења новчане обавезе пре рока, дужник има право да од износа дуга одбије износ камате за време од дана исплате до доспелости обавезе, али само ако је на то овлашћен уговором или то произилази из обичаја.²⁴

Исплата недугованог такође не постоји и у случају када дужник плати постојећи дуг, а при томе не зна да је могао да истакне приговор неиспуњења друге стране код двостраних уговора. Наиме, у двост-

²⁰ Скица за законик о облигацијама и уговорима (чл. 171).

²¹ Према Закону о облигационим односима (чл. 353) обавеза престаје сједињењем кад једно исто лице постане и поверилац и дужник. Кад јемац постане поверилац, обавеза главног дужника не престаје. Обавеза уписана у јавној књизи престаје сједињењем тек кад се изврши упис брисања.

²² Скица за законик о облигацијама и уговорима (чл. 171).

²³ Закон о облигационим односима (чл. 545).

²⁴ Закон о облигационим односима (чл. 398).

раним уговорима ниједна страна није дужна испунити своју обавезу ако друга страна не испуни или није спремна да истовремено испуни своју обавезу, изузев ако је што друго уговорено или законом одређено, или ако што друго проистиче из природе посла. Али, ако на суду једна страна истакне да није дужна испунити своју обавезу док и друга стране не испуни своју, суд ће јој наложити да испуни своју обавезу кад и друга страна испуни своју.²⁵

У случају, дакле, да једна уговорна страна не истакне приговор истовременог испуњења (*exceptio non adimpleti contractus*), па изврши исплату, она неће имати право на повраћај плаћеног, јер се сматра да је платила дуговано. Међутим, ако друга уговорна страна не изврши своју обавезу, страна која је извршила исплату може тражити раскид уговора због неиспуњења и као последицу раскида може захтевати повраћај датог, али не по основу исплате недугованог, већ по основу исплате чији је основ касније отпао (*condictio ob causam finitam*).²⁶

Надаље, у ове случајеве треба убројати и оне који се односе на исплату природне (натуралне) облигације. Наиме, код природних облигација (најчешће застарелих облигација) услед протеча законом одређеног времена уз испуњење и других услова, губи се могућност судског утужења, тако да оне постоје само на моралном плану (дуг части), али ако их дужник исплати нема право на повраћај јер се сматра да је платио нешто што је био дужан платити.

Другим речима, природна облигација није недугована облигација, већ се она не може тужити јер је протекло законом одређено време које суд не узима у обзир по службеној дужности, већ само по приговору тужене стране. Отуда, и законско правило по коме се не може тражити оно што је дато или учињено на име извршења неке природне обавезе или неке моралне или друштвене дужности, или дуга савести.²⁷

Исплата недугованог не постоји и у случају кад неко лице, погрешно верујући да је јемац или пуномоћник дужника, исплати дуг повериоцу. Тада повериоцу није исплаћено недуговано, али је та исплата користила повериоцу, па је он дужан да исплатиоцу изврши повраћај датог по основу неоснованог обогаћења.

²⁵ Закон о облигационим односима (чл. 122).

²⁶ Радишић, нав. дело, стр. 297.

²⁷ Скица за законик о облигацијама и уговорима (чл. 172) и Закон о облигационим односима (чл. 213).

Као што је већ речено, поред факта исплате недугованог, да би дошло до повраћаја датог, у принципу се захтева заблуда исплатиоца у погледу неког елемента правног посла, о чему је до сада било речи, и где је заблуда исплатиоца већ фигурирала као нужни елемент исплате недугованог. Када је реч о заблуди као другом услову за исплату недугованог, треба рећи да се општи појам заблуде као нетачне, односно криве представе стварности у погледу одређених елемената правног посла, сходно примењује и овде код исплате недугованог. Другим речима, исплатилац може тражити у принципу повраћај датог само ако је погрешно веровао о дугу и његовим елементима, о чему је већ било речи.

Међутим, и овде, као и код првог услова, постоје значајни изузеци, тј. да исплатилац има право на повраћај датог иако није био у заблуди.

То је, пре свега, случај када исплата није извршена вољно већ под физичком или психичком принудом, дакле, под маном воље. Принуда се овде узима у ширем смислу и подразумева притисак на дужника иако је своју обавезу извршио, а исплату поново чини да би избегао одговарајући судски или управни поступак уопште или је у међувремену изгубио доказна средства којима би доказао околност да је исплату извршио.

Исплате недугованог нема ни у случају када је исплатилац задржао право да тражи враћање, а такође и у случају исплате пословно неспособног лица.

Све су то случајеви када се не тражи заблуда као услов повраћаја датог по основу исплате недугованог, што значи да и овде, као и код првог услова – факта исплате, постоје бројни изузеци од изложених правила, о чему, приликом њихове примене, треба уложити одговарајућу пажњу, како би ова установа, не само у правној теорији, него и у пракси, добила своје право место и значење на широком пољу извора облигација.

Marko Perović
graduate jurist, Belgrade

PAYMENT OF NON-DEBT AS THE SOURCE OF OBLIGATIONS

SUMMARY

In the introductory part of this paper the author first explains general terminology of sources of obligations, then further develops the issue of unjust enrichment (condictio sine causa) as one of the sources of obligations. In the elaboration of this issue the author further studies the payment of non-debt (condictio indebiti) as the most important form of unjust enrichment conceiving the liability of the enriched debtor to make restitution to the claimant who has, in delusion, handed over certain monetary value. This traditional source of obligations is defined in our Code of Obligations as follows: when a certain part of a person's property has been assigned in any way to the property of another, and such assignment is not legally founded, the proprietor is liable to restore it, and when it is not possible the proprietor is liable to make compensation of gained benefits. The author further analyses the conditions necessary for the restitution. The first condition refers to the very fact of payment of non-debt, and the second condition – the necessity to prove that the claimant was in delusion, i.e. he believed that he was in debt although in reality he was not, or he was in delusion about the object and the extent of debt or the personality of the contractor (error in persona), including duress of payment. The author paid special attention to numerous cases similar to payment of non-debt, but cannot be defined as such since the creditor is not entitled to the restitution, such as e.g. premature payment of debt, payment of obligation after the limitation period has expired, payment in case of the claimant holding the right to request restitution. Finally, the author refers to the circumstance that special attention needs to be paid to this institute, not only in legal theory, but also in practice, in the sense of differing payment of non-debt as the source of obligations from similar cases producing other obligation relations, and not legally unjust enrichment as one of the sources of obligations.

Key words: obligation, debt, payment, ground, restitution.